

ВІДГУК

офіційного рецензента

доктора економічних наук, доцента

Другової Олени Сергіївни

на дисертаційну роботу Лиски Павла Олександровича

на тему: «Розвиток обліково-аналітичного забезпечення управління

корпоративною соціальною відповідальністю»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

у галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

Актуальність теми дисертації Лиски П. О. зумовлена зростанням ролі корпоративної соціальної відповідальності у системі управління підприємством, що в свою чергу викликана трансформацією сучасної моделі корпоративного управління, зростанням ролі сталого розвитку, підвищення вимог до соціальних і екологічних наслідків діяльності підприємств. За цих умов корпоративна соціальна відповідальність дедалі більше розглядається як один із чинників забезпечення довгострокової стійкості та конкурентоспроможності підприємств.

В той же час, ефективність управління корпоративною соціальною відповідальністю значною мірою залежить від якості обліково-аналітичного забезпечення, яке формує інформаційну основу для прийняття управлінських рішень. Проблемним аспектом є переважна орієнтація систем бухгалтерського обліку та традиційних інформаційних систем підприємств на відображення фінансових результатів діяльності підприємства, та неврахування соціальних, екологічних та управлінських аспектів діяльності. Тому існує потреба у розробці нових підходів до організації бухгалтерського обліку, економічного аналізу, внутрішнього контролю та корпоративної звітності.

Таким чином, виявлена необхідність розвитку теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю визначає актуальність теми дисертації Лиски П. О.

2. Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за

господогвірною темою «Організація обліку соціально-відповідальної діяльності в стратегічному управлінні стійким розвитком господарського товариства» (номер державної реєстрації 0124U003626). Особистий внесок здобувача становлять підрозділ 1.1 та розділ 2 зазначеної теми, що засвідчує відповідність дисертації автора пріоритетним напрямам наукових досліджень.

3. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Мета дисертації відповідає обраній темі роботи. Об'єкт і предмет дослідження визначені коректно. Зміст поставлених завдань логічний, узгоджений та достатній для досягнення поставленої мети. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації є обґрунтованими та достовірними, про що свідчить проведене детальне вивчення, аналіз та узагальнення значного обсягу літературних джерел. Інформаційна база дослідження охоплює наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, статистичну інформацію, нормативно-правові акти, міжнародні стандарти, звітність підприємств, результати анкетування.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації Лиски П. О. забезпечена використанням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів наукових досліджень. Для уточнення понятійно-категоріального апарату, концептуальних засад обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю застосовано методи аналізу та синтезу, морфологічного аналізу, контент-аналізу, структурно-логічного аналізу, групування, узагальнення, порівняння. Оцінювання рівня розвитку КСВ у компаніях здійснювалося шляхом анкетування стейкхолдерів, кластерного аналізу, методу аналізу ієрархій, розрахункових методів. Аналіз практики звітності у сфері КСВ здійснено шляхом контент-аналізу звітності підприємств. Для візуалізації результатів досліджень застосовано графічний метод.

Робота написана в науковому стилі, характеризується послідовним та логічним викладенням матеріалів та результатів дослідження, системність подання. Структура дисертації відповідає меті, яка розкрита завдяки вирішенню поставлених завдань, що дозволило отримати результати, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Таким чином, можна стверджувати про обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації Лиски Павла Олександровича.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає в розвитку теоретичних засад та розробці методичних і практичних рекомендацій щодо обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю.

Основними результатами дисертації, що розкривають наукову новизну дослідження, є наступні.

1. Удосконалено організаційно-методичний підхід до формування системи управлінського обліку КСВ, основною відмінністю якої є уточнення переліку облікових номенклатур та розвиток процедур їх ідентифікації в обліку. Для цього автором запропоновано модель ідентифікації об'єктів обліку за сімома критеріями, матричну модель класифікації корпоративних соціально відповідальних витрат, робочий план рахунків із рекомендованою кореспонденцією рахунків для відображення діяльності з реалізації соціально відповідальних ініціатив підприємства. Такий підхід дозволяє більш об'єктивно визначати результати КСВ, розмежовувати витрати, інвестиції та активи соціально відповідального характеру для оцінки проведеної діяльності.

2. Удосконалено методичний підхід до аналітичного моніторингу КСВ на основі стейкхолдерсько-орієнтованого підходу, ключова ідея якого полягає в інтегральній оцінці КСВ. Особливістю такої системи аналітичного моніторингу є комбінація функцій оцінки, аналізу та контролю; розробка системи показників оцінки на основі врахування інформаційних запитів та пріоритетів стейкхолдерів; визначення системи КРІ з подальшою її трансформацією в узагальнений інтегральний показник оцінки рівня розвитку КСВ. Для підвищення практичної значимості розробленої методики, запропоновано підхід до адаптації системи показників відповідно до розміру та особливостей діяльності підприємства.

3. Автором розвинено концептуальну модель КСВ шляхом розширення та оптимізації структури, а саме – виділення управлінської та інноваційної складових додатково до традиційних економічної, соціальної та екологічної. Також уточнено визначення сутності корпоративної соціальної відповідальності, особливістю якого є виявлення взаємозв'язку із сталим розвитком, та її основних елементів як об'єктів обліку та аналізу. Запропоновані визначення та структура моделі, в свою чергу, стали теоретичною базою для подальшого удосконалення облікового та аналітичного інструментарію управління КСВ.

4. Важливим результатом дослідження є розвиток структури системи обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю, що передбачає функціональне поєднання облікової, аналітично-контрольної та звітної підсистем у межах єдиного інформаційного контуру. Такий підхід дозволяє забезпечити системність інформаційного забезпечення управління, узгодженість інформаційних потоків на всіх етапах їх формування та обробки, а також створює релевантну інформаційну базу для прийняття своєчасних і обґрунтованих управлінських рішень.

5. Дістала подальшого розвитку трирівнева система документального забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю шляхом уточнення змісту та функціонального призначення первинних документів, аналітичних реєстрів та удосконалення формату Звіту про управління, доповненого матрицею відповідності показників КСВ-ініціатив Цілям сталого розвитку. Координація функціонування такої системи документального забезпечення здійснена на основі запропонованого графіка документообігу.

Отже, результати дисертації Лиски Павла Олександровича містять наукову новизну, є актуальними, обґрунтованими та достовірними.

5. Повнота відображення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Наукові результати та ключові положення дисертаційного дослідження Лиски П. О. знайшли відображення у 16 наукових публікаціях, з яких 13 виконано одноосібно. Серед них: 8 статей (5 – одноосібних), опублікованих у наукових фахових виданнях України, а також 8 апробаційного характеру. У роботах, опублікованих у співавторстві, виділено особистий внесок здобувача, що відображено у списку опублікованих робіт за темою дисертації. На захист представлено лише власні наукові розробки автора.

Загальний обсяг публікацій становить 8,82 друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 7,44 друк. арк.

Обсяг та зміст опублікованих матеріалів свідчить про належний рівень апробації результатів дисертації. Здобувачем виконано вимоги пунктів 8 та 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44. Таким чином, обсяг висвітлення результатів дисертації у наукових публікаціях є достатнім.

6. Теоретична цінність і практичне значення результатів дисертації

Теоретична цінність наукових результатів дисертаційної роботи здобувача полягає у розвитку теоретико-методичних засад обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю. Отримані результати розширюють концептуальні основи корпоративної соціальної відповідальності як об'єкту управління, бухгалтерського обліку та економічного аналізу, поглиблюють методичні засади формування інформаційного забезпечення для управління соціальною відповідальною діяльністю підприємств і сприяють подальшому розвитку теорії бухгалтерського обліку в умовах реалізації концепції сталого розвитку та посилення значимості корпоративної соціальної відповідальності.

Практична значимість результатів дослідження визначається можливістю впровадження у діяльність підприємств запропонованих організаційно-методичних підходів до формування системи управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності, аналітичного моніторингу та оцінки КСВ, документального забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері реалізації соціально відповідальних ініціатив. Практичний інтерес також становлять рекомендації щодо інтеграції фінансових і нефінансових показників у систему інформаційного забезпечення управління, формування системи оцінювання корпоративної соціальної відповідальності з урахуванням інформаційних потреб стейкхолдерів та підготовки нефінансової звітності. Реалізація запропонованих розробок сприятиме підвищенню якості інформаційного забезпечення управління, обґрунтованості управлінських рішень у сфері корпоративної соціальної відповідальності та ефективності реалізації стратегії сталого розвитку підприємства.

Практична значимість розробок здобувача підтверджується результатами їх апробації у діяльності підприємств: ТОВ «ЕКОНОМ-СХІД» (довідка № 33 від 14.07.2025 р.), ТОВ «ЕКОНОМ-РЕНТ-ЦЕНТР» (довідка № 22 від 15.09.2025 р.), ТОВ «ВЕСТКЛАС» (довідка № 17 від 20.08.2025 р.), ТОВ «ЕКОНОМ РЕНТ» (довідка № 11 від 25.09.2025 р.), ТОВ «Атлантмаркет» (довідка № 8/26 від 29.12.2025 р.).

Теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи також використовувалися в навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні дисциплін «Організація бухгалтерського обліку і контролю в управлінні підприємством» та «Обліково-фінансова аналітика» (довідка № 25/81-02-728 від 26.12.2025 р.).

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Лиски П. О. складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура дисертації є логічною, послідовною та повною мірою відповідає меті, завданням, предмету й об'єкту дослідження. Обсяг роботи відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її оформлення здійснено відповідно до чинних нормативних вимог.

Сформульовані висновки є достатньо аргументованими, є логічним результатом проведеного дослідження та повною мірою відображають вирішення поставлених у роботі завдань. Додатки включають матеріали, що доповнюють основний зміст дисертації, ілюструють окремі результати дослідження та підтверджують практичне впровадження запропонованих автором розробок. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р. № 40.

8. Академічна доброчесність

Дисертаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження здобувача. Використання положень, ідей і результатів, отриманих іншими авторами, здійснено з дотриманням вимог академічної доброчесності та супроводжується належними посиланнями на використані джерела. В результаті аналізу дисертаційної роботи не виявлено фактів некоректного запозичення, фальсифікації, фабрикації наукових результатів та інших форм порушення принципів академічної доброчесності.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, її актуальність, належний науковий рівень, обґрунтованість теоретичних положень, методичних розробок і практичних рекомендацій, слід зазначити, що окремі положення дослідження є дискусійними та потребують додаткового обговорення.

1. Автором представлено застосування методів аналізу ієрархій та нормалізації показників для оцінювання інтегрального рівня КСВ (підрозділ 3.2), що дозволяє встановити вагові співвідношення між показниками. Водночас доцільною була б деталізація обґрунтування вибору еталонних граничних значень показників, їх залежності від особливостей діяльності підприємства, а також уточнення рівня стійкості отриманого інтегрального показника до

можливої зміни цих значень. Це могло б посилити можливості практичного впровадження запропонованого підходу.

2. Практична апробація розробленої методики інтегрального оцінювання КСВ (табл. 3.13-3.15) демонструє результати оцінки трьох підприємств із середнім та високим рівнем розвитку КСВ. Для посилення можливостей апробації методики у практичній діяльності підприємств бажаним було б продемонструвати процедуру використання отриманих результатів для прийняття управлінських рішень та можливі варіанти таких рішень.

3. Розроблена багатокритеріальна модель ідентифікації об'єктів обліку КСВ (табл. 3.3 та рис. 3.4) встановлює критерії оцінки та порогові значення для розмежування витрат, інвестицій та активів. Однак, бажано було б розкрити організаційні деталі такої процедури ідентифікації об'єктів обліку: кількість експертів, вимоги до експертів, спосіб аналізу узгодженості експертних оцінок.

4. Запропонована система КРІ для оцінки КСВ інтегрує як суто облікові та фінансові показники, так і такі, що за своєю природою є управлінськими, екологічними чи кадровими. Для кращого розуміння архітектури запропонованої системи аналітичного моніторингу та інформаційних потоків, доцільно було б чіткіше розмежувати, які саме показники формуються безпосередньо на основі даних системи бухгалтерського обліку, а які запозичуються з суміжних інформаційних систем підприємства.

5. Автором обґрунтовано необхідність інтеграції корпоративної соціальної відповідальності до системи управління підприємством. Разом із тим, більше детального розкриття потребують питання практичної взаємодії запропонованої системи обліково-аналітичного забезпечення управління КСВ із процесами стратегічного планування та управління на підприємствах. Більш детальний опис механізму такої інтеграції дозволив би краще визначити місце запропонованої системи у загальній архітектурі управління підприємством.

Однак, зазначені зауваження мають дискусійний характер та не змінюють загальну позитивну оцінку дослідження та не знижують науково-практичну цінність дисертації.

10. Загальний висновок.

На підставі аналізу змісту та результатів дисертаційної роботи Лиски Павла Олександровича на тему «Розвиток обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю», можна зробити висновок, що вона є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретико-методичному рівні. У дисертації вирішено

важливе наукове завдання, що полягає у розвитку теоретичних положень, удосконаленні організаційно-методичних підходів та розробленні практичних рекомендацій щодо розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю.

Дисертація характеризується логічною структурою, послідовністю викладення матеріалу, належним рівнем обґрунтованості наукових положень і висновків. Поставлену мету дослідження досягнуто, усі завдання виконано, сформульовані автором наукові результати є аргументованими, містять елементи наукової новизни та мають вагомe теоретичне і практичне значення. Основні положення дисертації достатньою мірою відображені у наукових публікаціях здобувача, а їх практична значимість підтверджується впровадженням результатів дослідження у діяльність підприємств та в освітній процес.

За змістом, рівнем наукової новизни, теоретичною і практичною цінністю отриманих результатів дисертація відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44. Автор дисертації, Лиска Павло Олександрович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Рецензент:

Доктор економічних наук, доцент
професор кафедри менеджменту,
бізнесу і адміністрування
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

Олена ДРУГОВА

Підпис засвідчую:

Вчений секретар
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК